

THÊM MỘT TƯ LIỆU VỀ HOẠT ĐỘNG CỦA CHIẾN SĨ CỘNG SẢN QUỐC TẾ NGUYỄN ÁI QUỐC

PGS, TS NGUYỄN MẠNH HÀ

Học viện Chính trị quốc gia Hồ Chí Minh

Tại Hội thảo quốc tế với chủ đề “Nước Mỹ và Đông Nam Á trong Chiến tranh Lạnh” (4-2014), do Trung tâm Woodrow Wilson của Mỹ và Trường Đại học Tổng hợp Nan Yang (Singapore) phối hợp tổ chức tại Singapore, Ban Tổ chức hội thảo đã liên hệ cho các đại biểu đi tham quan Cục Lưu trữ An ninh quốc gia Singapore. Ở gian phòng đầu tiên của Khu trưng bày về Chiến tranh Lạnh có các bức ảnh về một số hoạt động và các nhân vật của Đảng Cộng sản Đông Dương. Tại đây, tư liệu về một số hoạt động của lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc được trưng bày, trong đó có chân dung Hồ Chí Minh được chú thích: “Hồ Chí Minh là nhân vật chủ chốt (the key figure) trong việc thành lập Đảng Cộng sản Mã Lai”.

1. Thêm một số sự kiện về Nguyễn Ái Quốc

Hội thảo quốc tế chủ đề “Nước Mỹ và Đông Nam Á trong Chiến tranh Lạnh” (4-2014) tại Singapore nằm trong chuỗi hệ thống các hội thảo do cơ quan nghiên cứu về Chiến tranh Lạnh thuộc Trung tâm Woodrow Wilson phối hợp với các quốc gia và các cơ quan liên quan tổ chức, với mục đích nghiên cứu toàn diện các mối quan hệ quốc tế của Mỹ với các nước trên thế giới trong thời gian diễn ra Chiến tranh Lạnh (1947-1991).

Trong quá trình tham gia Hội thảo, Ban Tổ chức đã đưa các đại biểu đi tham quan Cục Lưu trữ An ninh quốc gia Singapore. Ở Khu trưng bày về Chiến tranh Lạnh có nhiều gian phòng, trong đó phòng đầu tiên trưng bày các bức ảnh về một số hoạt động và các nhân vật của Đảng Cộng sản Đông Dương. Bước vào Khu trưng bày, dòng chữ đầu tiên bằng chất liệu đồng in hoa, khá to gắn trên bức tường Khu trưng bày đó là Communism (Chủ nghĩa cộng sản). Khi đó, chúng tôi mới hiểu kế hoạch của Ban Tổ chức

hội thảo muốn giới thiệu cho các đại biểu hiểu thêm nhân tố cộng sản trong các cuộc chiến tranh, xung đột ở khu vực Đông Nam Á trong thời kỳ Chiến tranh Lạnh.

Gian phòng đầu tiên trưng bày các bức ảnh về một số hoạt động và các nhân vật của Đảng Cộng sản Đông Dương (Indochina Communist Party) chính là nội dung chúng tôi muốn trình bày kỹ và nêu một vài suy nghĩ bước đầu. Ở bên trái gian phòng là bức chân dung Chủ tịch Hồ Chí Minh rất lớn, khổ 2x1,5m. Trong bức chân dung có một số chú thích bằng tiếng Anh như sau: Chủ thích thứ nhất: “Hồ Chí Minh (1890-1969) là Chủ tịch của Việt Nam Dân chủ Cộng hòa, lãnh tụ của Đảng Cộng sản Đông Dương (sau này đổi tên là Đảng Cộng sản Việt Nam)”. Chủ thích thứ hai: “Hồ Chí Minh là nhân vật chủ chốt (the key figure) trong việc thành lập Đảng Cộng sản Mã Lai”. Đọc đến đây, ngạc nhiên về thông tin này bởi quá trình tiếp xúc tư liệu, nghiên cứu về Hồ Chí Minh, chúng tôi không thấy đề cập đến hoạt động của Người liên

quan trực tiếp đến Đảng Cộng sản Mã Lai. Trong khi đó, phía Singapore (trước đây Singapore nằm trong Malaysia, đến năm 1965, Singapore mới tách ra trở thành quốc đảo riêng) lại khẳng định như vậy. Đến chủ thích thứ ba thì chúng tôi hiểu rõ hơn: "Hồ Chí Minh được Quốc tế Cộng sản phản công gây cơ sở và phát triển phong trào cách mạng, phong trào cộng sản ở khu vực Đông Nam Á".

Đọc xong các nội dung trên, chúng tôi tìm vị giáo sư người Malaysia, đang dạy tại Trường Đại học Tổng hợp Kuala Lumpur, cũng là đại biểu dự hội thảo. Chúng tôi hỏi chủ thích về Chủ tịch Hồ Chí Minh là nhân vật chủ chốt trong việc thành lập Đảng Cộng sản Mã Lai có chính xác hay không? Giáo sư gật đầu xác nhận và nói một số sách lịch sử của Mã Lai có liên quan sự kiện này viết như vậy.

Tiếp tục xem các bức ảnh, chúng tôi lại có thêm một bất ngờ. Ở bức tường đối diện với cửa ra vào, phía trên cao, bên phải, có treo một bức chân dung lồng kính, khổ 30x40cm. Đó là một người đàn ông trung niên có tên là Lai-Tek. Chủ thích về nhân vật này như sau: "1. Lai-Tek quê ở tỉnh Nghệ An, Việt Nam; 2. Lai-Tek gia nhập Đảng Cộng sản Malaysia năm 1935. Đến năm 1939, Lai-Tek trở thành Tổng Bí thư Đảng của Đảng Cộng sản Mã Lai; 3. Lai-Tek được những người cộng sản Mã Lai coi là Lenin của Đảng Cộng sản Mã Lai; 4. Lai-Tek làm Tổng Bí thư Đảng đến tháng 5-1948 thì bị chết trong một vụ tai nạn (a incident)". Chúng tôi lại hỏi vị giáo sư người Malaysia về Lai-Tek, người mà tôi chưa từng nghe nói đến, về nguyên nhân Lai-Tek chết. Giáo sư cho biết, Lai-Tek rất có uy tín trong Đảng Cộng sản Mã Lai, nhưng sau khi bị thực dân Anh bắt giam (lúc này Malaysia là thuộc địa của Anh) rồi được thả thì hàng loạt các cơ sở, tổ chức và đảng viên của Đảng Cộng sản Mã Lai bị khùng bố, bắt bớ. Vì thế, những người cộng sản Mã Lai nghi ngờ Lai-Tek đã khai báo, phản bội

nên tổ chức thủ tiêu và ra thông báo như vậy. Chủ thích không cho biết Lai-Tek sinh năm nào, quê ở xã, huyện nào của tỉnh Nghệ An.

Các bức ảnh còn lại trong gian phòng trưng bày về Đảng Cộng sản Đông Dương không nhiều và không mới. Các gian phòng tiếp theo ở Khu trưng bày giới thiệu về Đảng Cộng sản Mã Lai khá chi tiết, có cả phim tài liệu được phát qua tivi; về Đảng Cộng sản Thái Lan, Indonesia, Miến Điện... và cuối cùng là Đảng Cộng sản Trung Quốc. Khi xem đến gian trưng bày về Đảng Cộng sản Trung Quốc, chúng tôi nghĩ là những người tổ chức trưng bày muốn khách xem hiểu rằng Đảng Cộng sản Trung Quốc có vai trò rất quan trọng đối với hoạt động của các Đảng Cộng sản ở khu vực Đông Nam Á từ những năm 30 cho đến những năm 70 của thế kỷ XX.

2. Một vài suy nghĩ

Thứ nhất, chuyên di hội thảo và đặc biệt là tham quan Cục Lưu trữ An ninh quốc gia Singapore đã gây ấn tượng mạnh, giúp chúng tôi có cơ sở để xâu chuỗi các sự kiện, các vấn đề, các nhân vật để hình dung rõ hơn, cụ thể hơn về những nội dung còn tương đối trống vắng trong những năm hoạt động ở nước ngoài, nhất là ở khu vực Đông Nam Á của lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc cũng như mang hoạt động quốc tế của Đảng Cộng sản Đông Dương trong những năm cuối của thập kỷ 20 và những năm 30 của thế kỷ XX.

Thứ hai, từ những chủ thích ít ỏi về Nguyễn Ái Quốc tại gian phòng giới thiệu về Đảng Cộng sản Đông Dương, chúng tôi hiểu thêm và có thể lý giải rõ ràng hơn hoạt động cụ thể của Người khi được Quốc tế Cộng sản phản công làm việc ở Cục Phương Đông, phụ trách theo dõi ở Phòng Phương Nam. Chúng tôi cũng hiểu rõ hơn vì sao Người lại có mặt một thời gian khá dài ở Thái Lan, Lào trong những năm 1928-1929. Tại hai

nước này, hiện có Khu di tích tưởng niệm Chủ tịch Hồ Chí Minh. Điều này cũng giúp giải thích một cách có căn cứ hơn vì sao Nguyễn Ái Quốc lại chủ động đứng ra triệu tập Hội nghị hợp nhất các tổ chức cộng sản ở Việt Nam vào đầu năm 1930 tại Hương Cảng (Trung Quốc), dẫn tới sự ra đời của Đảng Cộng sản Việt Nam. Bởi, sự kiện thành lập Đảng vốn được một lãnh tụ tiên bối của Đảng cho là “sáng kiến” của Nguyễn Ái Quốc, nằm trong phạm vi nhiệm vụ chung mà Quốc tế Cộng sản phân công cho Người.

Thứ ba, sau khi nắm được những thông tin trên, chúng tôi có tìm hiểu thêm và được biết Đảng Cộng sản Mã Lai thành lập tháng 4-1930, chỉ sau Đảng Cộng sản Việt Nam chừng hai tháng. Có nghĩa là sau khi tổ chức thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam, Nguyễn Ái Quốc đã rời Hương Cảng đi Malaysia, và tại đó, với vai trò và nhiệm vụ được phân công, Người đã tham gia vào việc thành lập Đảng Cộng sản Mã Lai. Việc Nguyễn Ái Quốc hoạt động ở Malaysia và có vai trò cụ thể như thế nào trong quá trình dẫn tới sự ra đời của Đảng Cộng sản Mã Lai là điều cần tìm hiểu, làm rõ.

Thứ tư, một vấn đề nữa cũng cần được nghiên cứu, tìm hiểu đó là nhân vật Lai-Tek. Việc những người làm công tác trung bày đã giới thiệu và chú thích về Lai-Tek trong gian trưng bày về Đảng Cộng sản Đông Dương, nhưng lại tham gia vào Đảng Cộng sản Mã Lai, hẳn là có dụng ý và khiến chúng tôi đặt ra những câu hỏi: Tại sao họ lại giới thiệu Lai-Tek ở gian này? Liệu có mối liên hệ nào giữa Đảng Cộng sản Việt Nam và Đảng Cộng sản Mã Lai khi đó? Lai-Tek có quan hệ như thế nào với Đảng Cộng sản Việt Nam, có phải là đảng viên của Đảng Cộng sản Việt Nam hay không? Điều chắc chắn là lãnh tụ Nguyễn Ái Quốc có mối liên hệ, có thể nói là khá gần với Lai-Tek vì Lai-Tek quê ở Nghệ An, cùng quê với Người và cả hai đều có vai trò và cương vị cao trong tổ chức cộng sản này.

Thứ năm, từ những thông tin nêu trên, qua tìm hiểu, chúng tôi nhận thấy còn thiếu khá nhiều tư liệu, sự hiểu biết về những hoạt động của Nguyễn Ái Quốc ở khu vực Đông Nam Á trong khoảng thời gian từ năm 1928 đến giữa năm 1931, là lúc Người bị thực dân Anh bắt và giam giữ ở Hương Cảng. Cho tới cuối năm 1932, chính quyền Anh ở Hương Cảng mới đưa Nguyễn Ái Quốc ra tòa để xét xử nhưng buộc phải trả tự do cho Người vì không có chứng cứ buộc tội. Nguồn tư liệu liên quan đến Nguyễn Ái Quốc giai đoạn này, theo chúng tôi phán đoán, có thể được lưu giữ ở Kho Lưu trữ của Quốc tế Cộng sản, các nguồn tư liệu của Malaysia và Singapore liên quan đến Đảng Cộng sản Mã Lai.

Bên cạnh việc tìm hiểu về quãng thời gian hoạt động này của Nguyễn Ái Quốc, rất cần nghiên cứu làm rõ về nhân vật Lai-Tek và mối quan hệ của Đảng Cộng sản Việt Nam thông qua Nguyễn Ái Quốc và Lai-Tek với Đảng Cộng sản Mã Lai và các Đảng Cộng sản khác trong khu vực cũng như quan hệ với Quốc tế Cộng sản kia đó¹. Qua đó, làm rõ thêm mối quan hệ quốc tế của Đảng giai đoạn này, vì đây còn là mảng thiếu vắng trong lịch sử Đảng và trong tiêu sử nghiệp của Nguyễn Ái Quốc-Hồ Chí Minh.

1. Hiện Viện Lịch sử Đảng đã xây dựng hồ sơ thuyết minh nghiên cứu để tài này.